

אוניברסיטת
בר-אילן

הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר אילן

מערך הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי
The Civil Legal Aid Clinic in Jewish Law Tribunals

ממון ודין

פסקי דין של בתי דין למונות
Law and commerce: Jewish Law Tribunals decisions

צ'קים

מעמד הצ'ק

1. קניית צ'קים וביטולם

בית הדין הרבני האזורי ירושלים
 הרב חיים שלמה רוזנטל, אב"ד
 הרב סעדיה שרעבי, דיין
 הרב יוסף הייזלר, דיין

עובדות:

התובע קנה מפלוני צ'קים חתומים על-ידי הנתבע. הצ'קים הם על-שם חברה שבבעלות י.ח. ובסך כולל העומד על \$48,000 בשקלים. לטענת התובע, כאשר הציג את הצ'קים לפירעון בבנק נאמר לו שהנתבע נתן הוראת ביטול לצ'קים.

הנתבע מודה כי אכן קיבל הלוואה מ.ח. בסך \$48,000 ובתמורה נתן לו 8 צ'קים לביטחון החוב. הוא אף נתן לבנק הוראת ביטול הצ'קים, זאת כיוון שכבר החזיר ל.ח. את כל הלוואה וקיבל ממנו שובר על הפירעון ובו כתוב: "אי לכך סְדַרְת הצ'קים שקיבלתי על סך 85,000 ש"ח כל אחד מבוטלים".

לדברי הנתבע הוא ביקש את הצ'קים חזרה, אולם י.ח. אמר לו שהצ'קים נמצאים אצלו בכספת וכאשר יגיע הביתה יקרע אותם ויחזירם לנתבע קרועים. לדבריו, גם בעבר היו כמה פעמים שהוא שילם את החוב וקיבל את הצ'ק רק למחרת. רק בדיעבד התברר לו כי י.ח. הִפִּיר את האמון והעביר את הצ'קים לתובע, ולפיכך ביטל אותם.

י.ח. אינו נמצא בארץ, הוא נעלם או ברח ולפיכך אי אפשר לתבוע אותו.

נפסק:

דין צ'ק ככסף לעניין קידושין ומעשר שני - החתם סופר (שו"ת יו"ד, סי' קלד) דן בשאלה איזה כלי ממוני נחשב ככסף ממש לעניין קידושין ומעשר שני: "אבל גדר מְטָבֵעַ הוא שגזר המלך עליו שתצא, ומי שממאן למכור וליקח באותו המטבע יחייב ראשו למלכות... מה שאין כן בשטר אפילו על העשיר היותר גדול ואפילו על המלך בימי עושרו... אין אדם מוכרח ליקח אותם בתשלומין משום הכי אינם אלא שטר בעלמא".

נראה כי הדרישה שמעמיד החת"ם סופר היא חוק מצד המלכות המחייב לקבל את התשלום ורק אז הוא נחשב לכסף. על כן מְחַדֵּשׁ החת"ם סופר כי "מטבע מנייר" דינו ככסף גמור לעניין קידושין ולפדות בו הקדשות ומעשר שני, לעומת שטר פרטי שאין דינו ככסף. אפשר להסיק מכאן לעניין צ'קים כי אי אפשר לְקַדֵּשׁ אישה ולפדות הֶקְדָּשׁ

דבר המערכת

הַמְחַאֵזוֹת, או בְּשִׁמְן המקובל "צ'קים", הן אמצעי תשלום הוֹחַ בכלכלה המודרנית של מאות השנים האחרונות. צ'קים נועדו להקל על הסחר לגווניו, אולם עוררו לא מעט שאלות משפטיות בשל משך הזמן שבין משיכת הצ'ק ומסירתו עד לקבלת כסף מזומן בפועל; היכולת להעביר את הצ'ק לאחרים; לאבדו; לרשום עליו פרטים חלקיים ועוד. בישראל ובשאר מדינות העולם המודרני התפתחו חקיקה ופרשנות ענפה אשר מטרתן להסדיר את מעמדו של הצ'ק (ראו פקודת השטרות הישראלית והספרות והפסיקה עליה).

פוסקי ההלכה אשר נפגשו עם תופעה זו ניסו למקמה בהקשר ההלכתי הַמְקַבֵּר, לתת לה גדרים ולבחון את אופן פעולתה כדי להבין את ההשלכות שיש לשימוש בצ'קים מבחינת הדינים השונים. נשאלה השאלה אם צ'קים נחשבים ככסף לעניינים שונים, וביניהם תוקף קידושין והעברת קניין. דעות שונות נזכרו לעניין מעמדו של הצ'ק - היו שראו בו שטר חוב (עם אפשרות לצ'ק 'פתוח' - שטר חוב "ממרני", ללא זהות הזכאי בו); היו שראו בו דרך תשלום תְּקִיפָה מכוח דין המדינה או מנהג הסוחרים; והיו שראו בו אך ורק הוראה לבנק לתשלום למחזיק בצ'ק. לכל אחת מהגישות השלכות רבות על שאלת יצירת הקניין באמצעות הצ'ק; היכולת לבטלו; יכולת העברתו לְאַחֵר; מעמדו לְאַחֵר שאבד והשלמת פרטים חסרים בו. הפוסקים נחלקו גם בשאלת מידת התוקף שישנם לחוקי המדינה ביחס לשטרות לסוגיהם, ובאלה מידה והיקף יש לאמצעם.

הקובץ שלפניכם דן בשאלות אלה ואחרות באמצעות סקירת פסקי דין שניתנו בבתי דין אשר בפניהם הועלו הסוגיות. מגוון פסקי הדין בקובץ חושף גישות שונות של בתי הדין ביחס למעמדו של הצ'ק, גישות שיש להן השלכות כמובן על יכולתו ליצור מחויבות לאורך זמן ובשינויי נסיבות.

אנו תקווה כי כבעבר תמצאו עניין בפסקי הדין המפורסמים בקובץ זה, ושבים וקוראים לכם להעביר לנו פסקי דין שבידיכם אשר טרם פורסמו כדי שנוכל להעשיר את אלפי המנויים שלנו במתרחש ובמתפתח בעולם בתי הדין לממונות. פרסום פסקי הדין והכרתם חיוניים ליצירת שיח יוצר ופורה בין בתי הדין בינם לבין עצמם, וכן ליכולת הציבור להכיר באפשרות לפנות לבתי הדין ולקבל את הכרעתם. שנזכה להתגשמות התפילה: "השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה".

בברכת קריאה מהנה,

צוות המערכת

ממון ודין

פסקי דין של בתי דין לממונות
 Law and commerce: Jewish Law Tribunals decisions

צ'קים

גיליון מספר 9, ניסן תשע"ט, אפריל 2019

ראשי תיבות:

ב"ח - בית חדש, לרבי יואל סירקיש	סמ"ע - ספר מאירת עיניים
בעה"ת - בעל התרומות	פס"ד - פסק דין
גר"א - הגאון רבנו אליהו מוילנה	ראב"י - רבי אברהם בן רבי יצחק
גר"ש קרליץ - הגאון הרב שלמה שמשון קרליץ	רא"ש - רבי אשר בן יחיאל
ד"ה - דיבור המתחיל	ריא"ה הרצוג - הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג
הגרז"ן - הרב זלמן נחמיה גולדברג	ריטב"א - רבי יום טוב בן אברהם אשכנזי
הגרי"ש אלישיב - הרב יוסף שלום אלישיב	רי"ף - רבי יצחק בן יעקב אלפסי
הר"י מיגאש - רבינו יוסף בן מאיר הלוי אבן מיגאש	רמ"א - רבי משה בן ישראל איסרליש
ט"ז - טורי זהב, לרב דוד הלוי סגל	רמב"ם - רבי משה בן מימון
כנה"ג - כנסת הגדולה	רמב"ן - רבי משה בן נחמן ר"ן - רבי נסים בן ר' ראובן ג'הוּנְדִי
מהרשד"ם - רבי שמואל די מדינה	רשב"א - רבי שלמה בן אברהם אבן אדרת
מהרש"ך - הרב שלמה בן אברהם הכהן	רשב"ם - רבי שמואל בן מאיר
מהרש"ל - רבי שלמה לוריא	ש"ך - שפתי כהן, לרבי שבתי כהן
מנח"י - מנחת יצחק	

תוכן העניינים:

מעמד הצ'ק	2
צ'ק פתוח או ללא שם המוטב	6
ערבות והלוואה בצ'קים	10
צ'ק שחזר או אבד	15

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי
 The Civil Legal Aid Clinic in Jewish Law Tribunals

הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן

מערכת ממון ודין:

עורכים ראשיים: **ד"ר יעקב חנה, הרב אריאל בראלי**
 עורכת, מנהלת ומפיקה: **ד"ר שפרה מישלוב**
 חברי מערכת: **אלון אשר, לשם חדד, עוזרי כהן,**
יקירה מרכוס, אהרן סלומון

עריכה לשונית: **רוני בן-חורין ברוק**
 עיצוב וביצוע גרפי: **סטודיו כרמל**

כתובת המערכת:

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי,
 הפקולטה למשפטים אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן 5290002,
 טל': 03-5318105 פקס: 03-7384044

Postal Address: Jewish Law Clinic – Faculty of Law,
 Bar-Ilan University, Ramat Gan 5290002, Israel
 E-mail: Law-clinics.biu.ac.il

אין במובא כאן משום תחליף ליעוץ משפטי
 © כל הזכויות שמורות

ערבות והלוואה בצ'קים

7. מתן צ'קים בערבות

בית דין ירושלים לדיני ממונות ולבירור יחסין

הרב אברהם דוב לוי, אב"ד
הרב שמואל יגר, דיין
הרב מרדכי אהרן הייזלר, דיין

עובדות:

מנהל א עבד כמנהל (שכיר) של 'חיידר', יחד עם שני מנהלים נוספים. ה'חיידר' לווה כספים מסוחר כספים. נטילת הכסף נעשתה על-ידי מנהל א ועל-ידי מנהל ב. מנהל א הפקיד אצל הסוחר שני צ'קים אישיים שלו, ללא סכום נקוב וללא תאריך, והוסיף על גבי אחד מהם בכתב ידו "אני עָרַב קבלן על הסכומים שיעביר המלווה (=הסוחר) לידי חֲבֵרִי המנהל (=ב) עבור המוסד, ונאמן עליו המלווה לגבי זה". ה'חיידר' שקע בחובות גדולים, מנהל א פרש מתפקידו וכעת הוא נתבע על-ידי המלווה (הסוחר) על הכספים שקיבל עבור ה'חיידר' ועל הכספים שקיבל מנהל ב והוא חתם עליהם, כאמור, כעָרַב קבלן. המלווה טען שמנהל א קיבל ממנו \$20,000 ומנהל ב קיבל \$30,000. מנהל א טוען שאינו זוכר אם לווה \$20,000, ומכל מקום לפי חשבון שעשו המנהלים קָלַל החוב למלווה עומד על \$27,000 בלבד. מנהל ב נתבע במקביל בבית דין אחר, שָׁם טען שקיבל מהמלווה פחות מאשר מנהל א, ושמעמדו כערב ולא כלווה. מנהל א שקוע בחובות ואף הוקם יְעַד לחלצו מחובותיו. עד כה טיפל הוועד בחובותיו הפרטיים של מנהל א ובחובות שרכצו עליו כלווה, ולא בחובות שעליהם חתם כערב.

נפסק:

הרב אברהם דוב לוי:

מקור החיוב - מנהל א לווה עבור מוסד שהוא מנהל אותו בשכר, והפקיד בידי המלווה צ'ק מחשבונו. נשאלת השאלה האם חייב כלִוְוָה או כעָרַב?

שו"ת חבצלת השרון (ח"א יו"ד סי' סד) דן בשאלה אם לגבאי של חברת צדקה מותר ללוות בריבית. הוא הסיק כי כיוון שהאחריות להחזר ההלוואה היא על הגבאי הלווה, שהרי המלווה לא יתבע את העניים או התלמידים שאליהם אמור הכסף להגיע אם לא תיפרע ההלוואה, הגבאי נחשב הלווה, ואם לא ימצא הגבאי מהיכן לשלם למלווה יהיה מחויב לשלם מכיסו שָׁכַן "רק על אמונתו הלווה". כך גם הורה הרב אלישיב שדינו כלווה ולא כשליח או עָרַב. במקרה שלנו על מנהל א הייתה האחריות לדאוג למימון ה'חיידר' במסגרת תפקידו, ולמרות שהיה שכיר ולא בעל-הבית, דינו כבעל הדין עצמו (על פי דברי מלכיאל ח"ג

נוקט בפעולה שנועדה להציל את ממונו (על יסוד הגמרא ב"ק קיז, ע"א 'הוא שותא'). כיוון שמדובר בנזק בגרמא, וראובן לא התכוון בביטול הצ'ק להזיק ללוי אלא להציל את שלו, וזאת בפרט שהודיע לשמעון שהוא מתכוון לבטל את הצ'ק, נראה שהוא פטור מלשלם את דמי ביטול הצ'קים.

סיכום:

כיוון שאפשר להסתפק במסירה בלבד במכירת צ'קים (שלא כשאר שטרות לחֶלֶק מהדעות, ובמיוחד מקום שבו יש מנהג סוחרים ודין המדינה בעניין זה), ובנוסף דינם כמיטלטליו, לכן מכירתם באיסור ריבית אינה מבטלת את המכירה. מכאן שלוי קנה את הצ'קים - הן את זה שלא מולאה בו שורת "לפקודת", למרות שנכתב בו "למוטב בלבד" (כדעת בתי המשפט אשר מעדיפים את חזקת הסחירות של הצ'ק) הן את הצ'ק הסחיר שנכתב על שם שמעון והוסב לטובת לוי. לכן ראובן חייב לשלם ללוי את תמורת הצ'קים, אולם אין לחייבו בגין העמלה שחֵיֵב הבנק את לוי בחזרת הצ'קים.

פורסם במשפטי ליעקב, כרך ז סימן י"א

בלא כתיבה" (אם כי הש"ך שם חֹלֵק ומצריך גם כתיבה וגם מסירה - וראו דיין ארוך באחרונים בעניין זה בגוף פסק הדין).

מכאן שלדעת רוב הפוסקים, לגבי צ'ק סחיר בין אם מולאה שורת "לפקודת" בין אם לא, דינו כדין מיטלטליו ולא כשטרות, ולכן אם חותם בגב הצ'ק ומוסרו לאַחֵר נקנה מדין קניין סיטומתא. אומנם על פי נתיבות המשפט שטרות אינם נקנים בסיטומתא אלא רק בצירוף דינא דמלכותא, אולם יש לומר שצ'ק סחיר יצא מכלל הגדרת "שטר" להלכות קניינים ודינו כמיטלטליו. לכן גם בעל הנתיבות משפט יודה שהוא נקנה בסיטומתא. מכאן גם יוצא שכיוון שמכירת צ'קים סחירים דינה כמכירת מיטלטליו ואינה בכלל תקנת מכירת שטרות, גם אם נמכר באיסור המכירה תופסת, אם כי את הריבית כמובן לא יכול לוי לְגַבֹּת משמעון אלא אם כן הם עשו ביניהם שטר עיסקא כדון. לכן, בכל הנוגע לצ'ק הסחיר, ראובן חייב לפרוע אותו ללוי.

צ'ק למוטב בלבד שלא נכתב במסירתו שם המוטב - כאשר כתוב בצ'ק שאינו סחיר יש בכך הִתְנַגָּה בין הנותן למקבל שהצ'ק בלתי עביר ובלתי סחיר. אבל, כאשר נכתב שהצ'ק הוא "למוטב בלבד" אין כאן התנאה בין המקבל לנותן אלא הוראה לבנק לפרוע למוטב בלבד. בעל הצ'ק משעבד את עצמו לכל מי שיהיה כתוב בצ'ק, בין אם הכיתוב נעשה בזמן מסירת הצ'ק ובין אם הכיתוב נעשה לאחר מסירתו, בטרם הוצג הצ'ק לגבייה. אומנם הפְּסִיקָה בבתי המשפט בישראל קבעה כי הביטוי "למוטב בלבד" מגביל את עבירות הצ'ק והוא הופך להיות בלתי סחיר, אולם זאת במקרה שכתוב על הצ'ק שם המוטב. במקרה ששם המוטב לא נכתב, לא נפסק מפורשות שהשטר בלתי עביר. נקבע כי במקרי סְפֵק או מקרים גבוליים עומדת לצ'ק חזקת הסחירות. כלומר צ'ק למוטב בלבד ייחשב בלתי סחיר רק אם ברורה כוונת הצדדים להגביל את סחירותו. במקרה שלנו, נראה שלא הייתה כוונה להגביל את סחירות הצ'ק, שהרי אם הייתה כוונה כזו, מדוע לא נרשם שם המוטב? גם העובדה שראובן ביטל את הצ'ק אינה מורידה מעצם החיוב עקב האיסור הפלילי לבטל את הצ'ק, שיש לו גם השלכות הלכתיות. למשל, כיוון שאסור לבטל את הצ'ק, נתינתו נחשבת כתשלום בפועל ואי אפשר לשמטו (אגרות משה, חושן משפט ח"ב, סי' טו).

כמו כן נראה כי צ'ק שנכתב "למוטב בלבד" ולא נכתב בו שם המוטב הוא למעשה השתעבדות למי שייכתב בסופו של דבר כמוטב, ולא למי שקיבל את הצ'ק ראשון. אומנם לא הייתה כאן השתעבדות לכלל המוציא, אך הייתה השתעבדות למי שייכתב בסופו של דבר כמוטב, ולכן גם לזה נתייחס כקניין מיטלטליו שתופס בכל דרכי הִקְנָאָה של מיטלטליו, כולל סיטומתא, כאמור.

הוצאות חֶזֶר הצ'ק מהבנק - האם ראובן חייב בדמי ביטול הצ'קים? טענת ראובן הייתה כי הוא הודיע לשמעון על ביטול הצ'קים, והלה היה צריך להודיע זאת ללוי. ראשונים ואחרונים דנים בשאלה מה דין המזיק לממון חברו כאשר

של המכירה. המשמעות של מחלוקת זו היא במקרה שיש חיסרון כלשהו במכירה - אם נקבל את מנהג הסוחרים (סיטומתא) בעניין זה אם לאו. לסוברים כי השטר הוא מצד קניין שתיקנו חכמים, הרי שקניין על פי מנהג הסוחרים לא יועיל אלא רק קניין על פי הדרך שתיקנו חכמים - בכתיבה ומסירה. אולם אם שטר נחשב דבר הנמכר, כמו כל חפץ אחר, יועיל בו קניין סיטומתא, והשטר יעבור בכל דרך שבה נוהגים הסוחרים לְהִקְנוֹת (וראו הרחבה בהגהות מרדכי שבת תעב-תעג; קצות החושן רא, א; נתיבות המשפט רא, א הדנים בין השאר ביחס בין מנהג הסוחרים לגבי שטרות לבין מנהג הסוחרים בדבר שלא בא לעולם, קניין דברים ועוד). לכך יש להוסיף שקניין סיטומתא מקבל מְשָׁנָה תוקף כאשר יִשְׁנֶנּוּ גם דינא דמלכותא התואם את המנהג, אם כי לא בכל דבר (המהרש"ל, תשובות, לו). אולם בצ'קים שכל יצירתם היא מהמלכות, והיא שקבעה את אופן השימוש בהם, נראה שיש להתחשב בפקודת השטרות ובחקיקה הכרוכה בה. לכן אם יש חתימה על הצ'ק הסחיר מאחור, גם מבחינת הלכות קניינים הדבר מועיל להסבת הצ'ק.

מכירה באיסור - לעניין הריבית שהתחייב שמעון ללוי - כל עוד הצ'קים אינם נפרעים יש כאן לכאורה קניין באיסור. בהקשר לכך הרב בן יעקב מוסיף לדון באריכות במעמד הקניין שנעשה במסירת השטר (עיינו בגוף פסק הדין), וכן מביא את דברי הירושלמי (ביצה, פרק ה) שקניין תִקָּף גם כשנעשה באיסור, וכן על פי הרמב"ם (הלכות מכירה ל, ז), והשו"ע (חושן משפט רח, א). אולם דברים אלה אינם אמורים במכירת שטרות באיסור שָׁכַן מכירת שטרות היא מכוח תקנת חכמים, ובמקום איסור לא תיקנו. לכן לכאורה הִקְבַּת השטר תוך איסור ריבית אינה חלה.

שטר בכתב ידו ומשתעבד לכל מי שמוציאו - יש לבחון את השאלה האם צ'קים דומים לשאר שטרות ולפיכך יש צורך גם במסירה וגם בכתיבה להעברתם, או שמא הם שונים מהם, וייקנו במסירה בלבד? בצ'ק ישנם שני עניינים השונים מכל שטר: הראשון - בשטר יש צורך בעדים ואילו בצ'ק מספיק כתב יד; השני - הצ'ק משתעבד לכל מי שמפקיד אותו כל עוד לא נכתב "למוטב בלבד". לעניין ההבדל הראשון, ביארו ראשונים וכן נפסק בשולחן ערוך כי גם בשטר שאין בו עדים אלא כתב ידו בלבד יש צורך הן בכתיבה הן במסירה (שו"ע, חושן משפט סו, ו). לגבי ההבדל השני - הרא"ש דן בשטר שלא נכתב בו שם המלווה אלא שהלווה שיעבד את עצמו לכל מי שמפקיד שטר זה שִׁגְבָה ממנו הממון הנזכר בשטר. הוא פסק כי כל מי שהשטר ברשותו יכול לְגַבֹּת את החוב אף שידוע כי לא הוא זה שהלווה ללווה את הממון, שָׁכַן כל תנאי שבממון קיים. נוסף על כך במקרה כזה השטר יוצא מכדי קניין שטרות ועובר להיות קניין מיטלטליו, ולכן אין צורך בכתיבה ובמסירה אלא די באופן שבו מְקַנִּים את שאר המיטלטליו (וכן מבאר תרומת הדשן, סי' שלא). כך פסק הרמ"א (חושן משפט סו, א): "יש אומרים דשטר שכתוב בו אני משעבד לך ולכל מי שמוציאו נקנה בחליפין או במסירה

ולבסוף לא הלווה. גם החשש שהשטר נפל לאחר שנפרע אינו קיים בצ'ק. בדבר החשש שהצ'ק חזר לידי הלווה לאחר שפרעו ולא קרע אותו - נכתב בספר התרומות (שער נב ח"א) כי אנשים מחזיקים שטרות שנפרעו כדי להראות שהם נאמנים להחזיר הלוואות, אך צ'ק ביד התובע לא מהווה ראיה כזו אלא להיפך - אם מחזיק בידיו צ'ק, מעיד על עצמו שפרע לא דרך הבנק, ויחשדו בו שלא מכבדים צ'קים שלו. כך כותב גם הפתחי חושן (אבידה, פרק ז הערה מ) שבזמננו, צ'ק שנמצא ואינו חתום, אין חשש פירעון וְשִׁכָּן דרך הבנקים להחתיים צ'קים שנפרעו. לגבי החשש שמא מושך הצ'ק השאיר אותו בידו של המוטב אחרי שפרע - חשש זה אינו קיים במקרה שלנו, וְשִׁכָּן הגמרא מנמקת חשש זה בשתי דרכים (בבא מציעא דף טז, ע"ב): או שהמלווה מתחמק מלהחזיר את השטר, וכיוון שאבד זוהי חזקה לכך שפרעו, כיוון שאם לא פרע היה יותר זהיר בשמירה עליו; או שיייתכן כי המלווה השאיר את הצ'ק אצלו עד שהלווה יפרע את דמי הסופר (הוצאות הכרוכות בכתיבת השטר). לענייננו טענות אלה אינן עומדות: הנימוק הראשון אינו שייך בצ'ק כיוון שגם אם נאבד יכול מי שמוצאו לגבות בו, ולכן המלווה ייזהר לשמור עליו כדי לא לגרום הפסד ללווה. הנימוק השני ודאי אינו שייך לענייננו כיוון שהצ'ק הוא רכוש הלווה ואין בו הוצאות יתרות מצד המלווה.

חשש שמא יעלו תביעות נגד מושך הצ'ק - יש להבטיח שהנתבעת לא תינזק בעתיד כתוצאה מאיבוד הצ'ק, אולם אין לפטור אותה מתשלום משום חשש זה. אומנם נחלקו אחרונים בעניין זה (ראו האחרונים הנזכרים במאמרו של הרב חיים בלור, צ'ק בהלכה וצ'ק שאבד, משפטי ארץ, ד), אך יש לפסוק כדעה האמצעית שעל מושך הצ'ק לפרוע את הצ'ק תמורת מתן ערובה מצד המאבד. כך עולה גם מדברי החוק, וכשאדם מושך צ'ק הוא מקבל עליו את הכללים של הרשויות לשימוש בהם. מה עוד שעל פי מהרשד"ם (ה, מ) במקרה של מחלוקת פוסקים אפשר לנקוט כשיטה שמתאימה גם לדינא דמלכותא (וכן דעת הריא"ה הרצוג, תחוקה לישראל על פי התורה ב, עמ' 72).

סיכום:

צ'ק הוא התחייבות של הנתבע לשלם את הסכום הנקוב בו לתובע. התובע מחזיק בצ'ק כדין ולכן הוא נחשב בגדר "אוחז כשורה" ולנתבע חובה לשלם תמורתו. טענת "שמא פרעתי" של הנתבע חלשה, וכן אינה עומדת לאור העובדה שמולה עומדת לתובע טענת "ודאי חייב". על הנתבע לשלם לתובע את סכום הצ'ק בכפוף להמצאת ערבויות מצידו של התובע למקרה של דרישה לתשלום בגין הצ'ק שאבד.

תיק מס' 76063
 ניתן בתאריך י"ט תמוז תשע"ו, 25 ביולי 2016
 פורסם באתר "דין תורה":
<http://dintora.org/article/599>

אוחז כשורה הוא הנוטל שטר "בתום לב ובעד תמורה". התובע קיבל את הצ'ק תמורת מכירת דירה. כהוכחה לכך הוא צירף תצהיר בכתב של הרוכש, ובכך מילא את תנאי זה. על פי סעיף 70 לחוק רשאי בית המשפט לצוות שאיבוד צ'ק אינו מהווה עילה להפטר מחובת תשלום, ובלבד שיינתן שיפוי על תביעות של אדם אחר באותו שטר שאבד. לכן, איבוד השטר בענייננו אינו מונע מלהגדיר את התובע "אוחז כשורה" מבחינה חוקית.

צ'ק שאבד דינו ככל חפץ אחר לעניין דיני 'השבת אבידה' - שמוחזר על פי סימנים. ישנם פוסקים הסוברים כי שמות החותמים וסכום הצ'ק מהווים סימן (קונטרס בירורי הלכות בעניין הַשְׁבַּת אבידה, סי' טו), אך יש פוסקים הסוברים כי סכום אינו נחשב לסימן (פתחי חושן, דיני אבידה פרק ז הערה מ). למעשה תלוי הדבר בנסיבות העניין. במקרה שהמוטב מוסר את הסכום אין זה מורה על סימן כיוון שהוא ודאי יודע כמה חייב לו המושך. אך כשמדובר בצ'ק מוטב אין הדבר כן, וממילא הסכום מהווה סימן. במקרה שלנו ברור שהסימנים של התובע מְסַפְּקִים, היות שהפיקדה של הנתבעת אף יכלה לאתר את פרטי הצ'ק המסוים שמדובר בעקבות המידע שנתן לה. לכן אם לעניין 'השבת אבידה' היינו קובעים על סמך סימנים אלה שהצ'ק היה בידו ונפל ממנו, כך גם לעניין "אוחז כשורה". לאור נסיבות אלה בית הדין השתכנע שהצ'ק אכן היה בידו של התובע, ואין מניעה חוקית מלהגדיר אותו "אוחז כשורה", ועל כן מתחייב הנתבע כלפיו בסכום הנקוב בצ'ק.

טענת "שמא פרעתי" - מדובר בשטר שלטענת התובע אבד והנתבע טוען שאולי נפרע כבר מחובו זה, ולכן אין עליו חובה לשלם שוב. דין זה מובא בשולחן ערוך (חושן משפט, סי' עה ס' ט) הקובע כי במצב כזה יחויב הנתבע לשלם, והתובע אינו חייב שבועה כלל. מפרשי השו"ע ביארו זאת כיוון שהטענה לפיה 'אולי החזרתי' אינה חזקה מהחייב שוודאי חל.

שטר שאבד - מובא בגמרא (ב"מ דף יג, ע"א) שאם נמצא שטר שנפל - הורע תוקפו, כיוון שחוששים שמא המלווה כתב שטר ללווה, ולבסוף כלל לא הלווה לו, ולכן הנתבע לא חייב ויטעו לחשוב שחייב, או שמא כבר פרע הלווה את השטר אך הוא נפל מידו, ויטעו לחשוב שהחוב עדיין קיים. נפסק בשולחן ערוך (סי' סה ס' ו) כי המוצא שטר חוב לא יחזיר לא למלווה ולא ללווה, גם במצב בו מודה הלווה שלוה כסף, כיוון שחוששים שאולי פרע כבר הלווה את חובו. כלומר, לשטר שאבד יש דין מיוחד של "רעותא", ואפשר לטעון כנגדו טענות פטור שאין במצב רגיל. אך דין זה מדובר כאשר יש חשש שלא הייתה הלוואה כלל אלא שהמלווה כתב שטר ולבסוף לא הלווה בפועל, או שהייתה הלוואה והשטר נפרע אך נפל מהלווה לאחר הפירעון, או שהלווה כבר פרע את ההלוואה אך לא קרע את השטר שחזר אליו לפני שאבד לו. אך במקרה שלנו, על פי הסימנים ברור שמדובר בצ'ק שניתן על-ידי הנתבע, ולכן אין חשש שאולי כתב ללוות

צ'ק שחזר או אבד

10. צ'ק שאבד למחזיקו

בית הדין ארץ חמדה-גזית, רמת גן

הרב שלמה אישון, אב"ד
 הרב שלמה גרינץ, דיין
 הרב עקיבא כהנא, דיין

עובדות:

התובע קיבל 4 צ'קים תמורת מכירת דירה, והניח אותם בכיסו בתוך מעטפה. אחד מהצ'קים היה בסכום של 21,000 ש"ח מהנתבעת - חברה בע"מ. הצ'קים לא היו למוטב בלבד, כך שהוא יכל לפדות אותם. כאשר הגיע לביתו גילה לטענתו כי הצ'קים כבר אינם בכיסו. התובע זכר את פרטי בעלי הצ'קים והסכום שנכתב עליהם כיוון שהסתכל עליהם כמה שניות לאחר שקיבל אותם. למחרת הוא התקשר לכל בעלי הצ'קים והודיע על האובדן כדי שיבטלו אותם, ובמקביל דיווח על כך למשטרה. לאחר מכן פנה למושכי הצ'קים כדי שיעבירו לו את תמורתם. מנהלה של הנתבעת (להלן: "הנתבע") סירב לשלם את תמורת הצ'ק גם לאחר שהוצעו לו ערבויות למקרה שיתבעו מהנתבעת בעתיד לשלם את הצ'ק שאבד. המנהל אישר את גרסת התובע, אך טען כי ייתכן שכבר שילם את הצ'ק כיוון שבתקופה זו היה עסוק בפרויקט גדול ועבד בצורה מפוזרת. מי שליווה את החברה בהליך זה כבר נפטר, ואי אפשר לברר אם הנתבעת פרעה את הצ'ק במזומן. עוד טען המנהל כי התובע פנה למזכירות הנתבעת להודיע על הצ'ק שאבד רק לאחר 10 ימים, וייתכן שבמהלך ימים אלה פרע את הצ'ק.

נפסק:

מעמדו של צ'ק בהלכה - יְשָׁנָה מחלוקת בנוגע למעמדו של צ'ק בהלכה. על פי החוק מושך הצ'ק הוא האחראי לתשלום הסכום הנקוב בו, וכן דעת הגר"ש קרליץ (שו"ת עטרת שלמה, ח"א סי' סה). מצד שני מלשון הצ'ק עולה שמדובר רק בהוראה לבנק לשלם, ואין בהכרח התחייבות של החותם לשלם אם לא כתוב זאת במפורש על מה שחתם. הדעה המקובלת על בית הדין היא כדעה הרווחת שיש לראות בצ'ק התחייבות של מושכו לשלם את הסכום שנקוב בו למי שמחזיק בו כשורה, על פי 'אומדנא'; 'סיטומתא'; 'דינא דמלכותא דינא' ותקנות קהל (שו"ת אגרות משה, חושן משפט ח"ב סי' טו; שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' קכ). לכן בנידון דנן, הנתבע מחויב לשלם לכל מי שנחשב "אוחז כשורה" בצ'ק.

אוחז כשורה - על פי החוק (פקודת השטרות, סעיף 28א)

החושן פו, ט). על כן נראה כי שמעון לא יוכל לגבות את הצ'ק. **שבועת 'פרעתי' בצ'ק** - נראה כי בצ'ק לא יוכל נותן הצ'ק להשביע את מחזיק הצ'ק בטענת 'פרעתי' כיוון שבשבועת 'פרעתי' נוגעת לשטר שמוציא המלווה על הלווה, אולם בצ'ק שמעצם טבעו ומהותו הוא פנייה של מחזיק הצ'ק לצד ג - הבנק, והבנק מכוח החוק והתקנות פורע למחזיק הצ'ק, אין לנותן הצ'ק מקום לטענת 'פרעתי', אף שיכול לבטלו כיוון שביטולו אסור על פי החוק. על כן, חובת ההוכחה לטענה שהצ'ק נפרע תהיה על נותן הצ'ק. ממילא יש לומר שכשנותן צ'ק, הרי הוא כנותן בנאמנות שלא נפרע אלא אם כן יוכיח אחרת בשובר או בעדים וכיו"ב, שצ'ק מסוים זה נפרע.

דין זה הובא ברמב"ם (הלכות מלווה ולווה יד, ב): "התובע את חבירו לפרעו, וטען הלווה שפרע שטר זה או מקצתו, ובעל השטר אומר לא פרעת כלום, אומרים לו שלם לו. טען הלווה ואמר ישבע לי שלא פרעתי ויטול, משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כך וכך ואחר כך יטול, ואם היה המלווה תלמיד חכם אין נזקקין לשבועתו". כך גם נפסק להלכה בשו"ע (חושן משפט פב, ב).

אומנם בעל התרומה (כא ג, א) והשו"ע (חושן משפט פב, יב) ביארו שאם טען הלווה כי החוב היה מותנה, וטוען שהתנאי התקיים ולכן החוב מבוטל והמלווה מכחיש זאת, חייב המלווה להישבע מדין תקנת חכמים. לפי זה במקרה שלנו, שאינו יכול להישבע, לא יוכל שמעון לגבות את הצ'ק מלו.

אולם כיוון שלוי לא טען 'ישבע לי', אין מקום לשבועה, ויכול ראובן, וממילא גם שמעון, לגבות את הצ'ק ללא שבועה. נוסף על כך הצ'ק מעצם טבעו ומהותו כשניתן לביטחון, ולא נכתב עליו שהוא לביטחון (שאז מְרַע לצ'ק ואינו בר גבייה), אפשר לגבות אותו ישירות מהבנק ללא טענות ומענות, ואף להעבירו לאחר (כשלא ניתן למוטב בלבד), וכותב הצ'ק לא יוכל לטעון כל טענה בהוצאה לפועל. צ'ק כזה מהווה נאמנות לכל סוגי הטענות, ומטיל את חובת ההוכחה על הלווה הטוען לריעותא של הצ'ק, פירעון וכיוצא בזה. אפשר לומר שבסוג כזה של שטר לא תיקנו חכמים.

סיכום:

לאור האמור לעיל יכול שמעון לגבות את הצ'ק מלו, ואם יסרב לוי לפרוע את הצ'ק יהיה רשאי שמעון לגבות את הצ'ק באמצעות ההוצאה לפועל. אולם בטרם גביית הצ'ק יש ללוי זכות להביא תוך 30 יום ראיות לבית הדין על כך שהצ'ק היה צ'ק ביטחון ולא צ'ק לגבייה, וכי מילא את חובותיו והצ'ק בטל. לכן בשלב זה הורה בית הדין כי שמעון לא יגבה את הצ'ק עד להחלטה אחרת של בית הדין הקובעת כי אין ללוי ראיות או שראיותיו נדחו.

פורסם במשפטיך ליעקב, כרך ח סימן י"ב

לכן, כיוון שבעל הקייטרינג שלח את הצ'ק בדואר רגיל, הוא גרם לעצמו את הבעיה ועליו לשאת בהפסד הצ'ק.

נפסק:

צ'ק כתשלום מזומן - טענתו הראשונה של הנתבע המבקשת לראות את הצ'ק כתשלום מזומן, נדחתה. נטיית הפוסקים היא לראות את הצ'ק כשטר חוב ולא ככסף גמור, ודאי אם התברר שאין לו כיסוי (הרב זלמן נחמיה גולדברג, תחומין טו). לפי זה, החוב לבעל הקייטרינג לא שולם, וישנה חזקת חיוב של הנתבע לבעל הקייטרינג.

"יש לי כנגדן" - לטענת הנתבע, כנגד החוב שלו ישנה חוב של בעל הקייטרינג כלפיו - בגין הצ'ק שאבד. האם הנתבע יכול להציג טענה זו כנגד בעל הקייטרינג? הרי לכאורה הצ'ק נשלח לאדם שלישי, ומי שיכול לתבוע תשלום עליו הוא אותו אדם ולא הנתבע, ומשום כן יש מקום לטענה "לאו בעל דברים דידי את" (כלומר התביעה היא בעיקר עניינו של בעל הצ'קים ולא של הנתבע).

נראה שהנתבע יכול להשתתף בתביעה על אובדן הצ'ק היות שלפסק הדין ישנה השלכה ממונית ישירה כלפיו. מצאנו שעצם החשש שתהיה תרעומת על אדם הופכת אותו לבעל דין (כתובות צב, חושן משפט רכ"ז). במקרה שלפנינו יש להניח שייגרם לנתבע הפסד כספי עקב אובדן הצ'ק. בעל הצ'ק המקורי לא ישלם לנתבע תשלום חדש כי לטענתו לא קיבל את הצ'ק חזרה, וכלפי הנתבע הוא מוחזק בכספו.

אולם הנתבע אינו בעל הצ'ק. אם הצ'ק היה תקין, אפשר היה לראות את בעל הצ'ק כשליח המשלם מכספו עבור הנתבע (כדין ע"ב כנעני שאחרים משלמים עבורו). במקרה שלנו הצ'ק אינו תקין, לכן לא היה תשלום בפועל והצ'ק לא שייך לנתבע. העובדה ששלח שליח לתשלום אינה הופכת אותו לבעלים על הצ'ק. אם הנתבע היה בא בהרשאה מאת בעל הצ'ק אפשר היה לדון בטענתו.

סיכום:

כיוון שהתברר כי אין בטענות הנתבע ממש, החוב נשאר על עומדו. לכן הנתבע חייב לפרוע את חובו לנתבע שהוא בעל הקייטרינג בתוך חודש ימים ללא שום התניה. הנתבע צריך להחזיר לנתבע את הצ'ק הישן.

ניתן בניסן תשע"ו

פורסם באתר "פסקים":

<http://www.psakim.org/Psakim/File/212>

שהצ'ק חזר (כדעת הט"ז), הרי שאם הנתבע אינו מחזיר את הצ'ק התובע אינו מחויב לשלם את תמורתו. זאת משום שהחזר הצ'ק הוא חלק בלתי נפרד בחיוב תשלומים עבורו. אולם גם לדעת המהרש"ם, הסובר שאי אפשר להפקיע את חזקת החיוב בלי ראייה ברורה, אפשר לומר שבמקום שמדובר בספק בפירעון המקורי, הולכים אחרי המנהג. המנהג בישראל הוא שלא משלמים על צ'ק שחזר אלא אם כן מחזירים את הצ'ק.

סיכום:

התובע לא היה מחויב לפרוע את הצ'ק לנתבע כל עוד לא נתן לו את הצ'ק אשר חזר, ולכן על הנתבע להחזיר לו סכום זה. לחלופין, הנתבע פטור מכך אם תתקבל הסכמת האדם השלישי לפרוע את הצ'ק לנתבע גם ללא קבלתו לידי.

פורסם במשפטיך ליעקב, כרך ה סימן ב

12. תשלום בצ'ק שחזר

בית דין ארץ חמדה-גזית, שדרות

הרב אריאל בראלי, דיין יחיד

עובדות:

הנתבע הזמין שירותי קייטרינג מהנתבע ושילם עבורם בצ'ק שאינו על שמו. לצ'ק לא היה כיסוי ולכן לא קָבַד על-ידי הבנק. התובע לא הסכים לשלם מחדש את חובו, ובמקום זאת התקשר לאדם שלישי שהוא בעל הצ'ק וביקש ממנו לדאוג לכיסוי. בעל הצ'ק העדיף לשלוח צ'ק אחר שנתנו לו ויש לו כיסוי, אך התנה את משלוח הצ'ק החדש בכך שישלחו לו את הצ'ק הישן שלא כובד. בפועל, הצ'ק החדש נשלח לנתבע, בעל הקייטרינג, עוד לפני שהלה החזיר את הישן. הבנק סירב להפקיד גם את הצ'ק החדש בשל מחיקה שהייתה על השטר. בידי התובע היו כעת שני צ'קים שאינם ניתנים למימוש. הוא החליט לשלוח חזרה לאדם השלישי שהוא בעל הצ'קים דווקא את הצ'ק החדש במחשבה שיש בו בעיה בסיסית, ולעכב אצלו את הצ'ק הישן במחשבה שהוא עצמו תקין ויש בו רק בעיה של כיסוי. לטענת האדם השלישי הוא לא קיבל את הצ'ק בדואר.

כעת, בעל הקייטרינג תובע תשלום מזומן מהנתבע. לטענתו, למרות שהצ'קים הם של אדם שלישי, הנתבע שהשתמש בהם לתשלום עָרַב למימושם. מנגד, הנתבע אינו מוכן לשלם בטענה כי הצ'ק הוא תשלום בדיוק כמו כסף. לדבריו, התביעה צריכה להיות בין בעל הקייטרינג לבעל הצ'ק. נוסף על כך הוא טוען כי הצ'ק החדש ככל הנראה אבד, היות שלא נשלח בדואר רשום, ובעל הצ'ק לא קיבל אותו חזרה.

אלא חל כאן חיוב חדש, ומשום כך מחייבים בשבועה. אולם המהרש"ם אכן מקשה על הרא"ש וטוען כי היה עליו לְדַמּוֹת את הסיטואציה למצב שבו סָפַק אם הפירעון המקורי נפרע, ולְחַיֵּב את המוכר גם ללא שבועה. מכאן, שלדעת המהרש"ם מקרה של סָפַק אם נתן מטבע מזויפת הוא ספק בפירעון המקורי ולא יצירת חוב חדש. עם זה בסוף דבריו כותב המהרש"ם כי כיוון שנהוג על-ידי הסוחרים שאחרי שמקבלים את המעות הם מוחלים על המטבעות שיימצאו רעים, הרי שאם אכן מאוחר יותר נמצאו המעות רעים מדובר בחוב חדש ולא בביטול של הפירעון המקורי.

טענת טעות בהמחאה במעמד שלשון - קצות החושן (עה, ו) והתומים (עה, כב) מביאים חיזוק לדברי הט"ז מדברי הרשב"א על גיטין (יד, א) הדין במצב שבו ראובן החייב כסף לשמעון הִקְטִיחַ לו חוב של לוי כלפיו. שמעון טוען שגילה כי לוי אינו חייב לראובן, וראובן אומר שאינו יודע. לדברי הרשב"א טענת שמעון היא תביעה חדשה (ולא ספק פירעון בחיוב המקורי) שראובן חייב לו כיוון שהמחה לו חוב של לוי שהתברר כי אינו חייב כלל לראובן, אשר סבר מחמת טעות של לוי חייב לו. שאר הראשונים נחלקים אם פירעון המתבצע במעמד שלשון הוא פירעון מוחלט, ואם תהיה טענה מאוחרת יותר מדובר בחוב חדש או שמדובר במצב שבו החוב הקודם עומד עד שהנפרע מקבל את הכסף לידי.

מקום שלא היה לו לדעת - הבאר היטב (חושן משפט רלב, כד) בהתייחסותו לדברי המהרש"ם מבדיל בין מצב שבו היה עליו לדעת שהמטבע מזויפת - שבמצב זה יחויב לשלם, ובין מצב שבו המשלם לא יכול היה לדעת שהמטבע מזויפת ולכן כבר הייתה חזקת פירעון, ומאוחר יותר נולד ספק בפירעון בטענה שאי אפשר להכחישה (אם נתן מטבעות ולאחר זמן בא המלווה וטוען שהן מזויפות, הלווה לא יוכל לטעון בבירור שהן אינן אלה שנתן לו) - שאזי ייתכן שפטור. הַמְשַׁקֵּה לַמַּלְךְ (הלכות שאלה ופיקדון ד, א) טוען כי במצב שאדם אינו יודע אם עמד בחיוב הפירעון הוא חייב, היות שיש חיוב ברור ואי אפשר לסַלֵק חוב ברור בטענה של פירעון שאינו ודאי, ולא מסתבר שהסַפֵּק יגבר על ודאי. אך התומים (עה, כב) מעיר שהמשנה למלך סובר כך רק במצב שהיה על הלווה לדעת הוא חייב, משום שאין זה בגדר ספק שפוגם בחזקת חיוב, אך במקרה של סָפַק אחר חוזרים לדין הרגיל שחיוב הראיות מוטל על התובע.

מעמד צ'ק שחזר - יש ליישם את הדיון האמור בפוסקים לגבי המקרה שלנו - אם נאמר כי צ'ק שחזר נחשב כפגם בפירעון (כדעת המהרש"ם), הרי שהחיוב הראשוני עומד על כנו, ועל נתן הצ'ק ישנה חובה לפרוע את החוב הקודם בלי קשר לשאלה אם הצ'ק חזר אליו או לאו. על פי גישה זו, הטענה שהנתבע צריך להחזיר לנתבע את הצ'ק שאבד וכי נגרם לו נזק מכך שלא החזיר לו אותו, מהווה תביעה אחרת לגמרי. אך אם נאמר שעל-ידי הצ'ק כבר פרע התובע לנתבע את החוב וכעת מדובר בתביעה חדשה כשהתברר

11. צ'ק ללא כיסוי שאבד

בית הדין הרבני האזורי חיפה

הרב בן יעקב צבי יהודה, דיין

עובדות:

הנתבע הוא סופר סת"ם אשר מְכַר פרשיות תפילין לתובע, על כך שילם לו התובע באמצעות צ'ק של אדם שלישי. הצ'ק של האדם השלישי לא קָבַד על-ידי הבנק, והתובע פרע מיד את סכום הצ'ק, תוך מתן אמון בנתבע שיחזיר לו את הצ'ק כדי שיוכל לתבוע את האדם השלישי. לאחר זמן הודיע הנתבע שהצ'ק אבד, וכעת האדם השלישי אינו מוכן לשלם את סכום הצ'ק אלא אם כן יחזירו לו אותו. התובע טוען כי כיוון שהנתבע לא החזיר לו את הצ'ק, עליו להחזיר לו את הסכום שפרע. הנתבע טוען שהתובע שילם לו עבור הפרשיות שמכר לו, והבעיה בהחזר הצ'ק היא גרמא ונובעת רק מטענות סרק של האדם השלישי המתחמק מתשלום.

נפסק:

פירעון בכסף מזויף - הדבר דומה למצב בו אדם פרע חוב בכסף ולאחר מכן התברר שהכסף מזויף. הלווה טוען שהחיוב הישן נפרע אולם היות שהתברר כי הכסף מזויף נוצר חוב חדש. לעומתו המלווה טוען שהואיל והתברר לְמַפְרָע שהכסף עימו פרע הלווה היה מזויף, הרי שעל אף שהחוב היה בחזקת פרוע הייתה זו חזקה בטעות, ולכן החוב הראשון עומד במקומו. לדעת הט"ז (חושן משפט סוף סי' עה) הדין במקרה של סָפַק פְּרַע במטבע מזויפת - מדובר בחיוב חדש. הט"ז מתבסס על הגמרא בבבא מציעא (נא ע"ב - נב ע"א) בנוגע למטבע שיש בה אונאה, ועל דברי ראשונים ואחרונים בסוגיה זו.

המהרש"ם בתשובותיו (סי' פ), דן גם הוא בשאלת המטבע המזויפת וכתב: "ואם לא נתן לו מנה יפה לאו פרעון מיקרי, וא"כ צריך שידע בוודאי שנתן לו המנה יפה, ואם לאו חייב לשלם". כלומר, מלשוננו נראה שהחייב נחשב כמי שעוד לא פרע במלואו את החיוב הראשון. עם זה בהמשך דבריו מְדַבֵּר המהרש"ם מקרה זה לדברי הרא"ש (תשובת הרא"ש קב, ז) המביא מקרה שבו אדם סמך על מוכר שהמוצר שקונה ממנו אינו פגום, אך כאשר חזר לביתו גילה כי לא כן הדבר. הרא"ש פסק כי על המוכר להישבע שנתן לו מוצר שאינו פגום, ואם אינו רוצה להישבע אזי על הלוקח להישבע שסיכמו כי קיבל מוצר שאינו פגום. המרש"ם אומר שכך גם לעניינו - מטבע מזויפת היא כמו מוצר פגום, ומאחר שנתן הכסף לא מוכן להישבע שהמטבע שלו אינה מזויפת, על המוכר להישבע שאכן המטבע שקיבל היא מזויפת ואז יוכל לְגַבּוֹת אחרת תחתיה. מההשוואה לרא"ש עולה שאין מדובר בחוב הישן

הפקולטה למשפטים
הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי